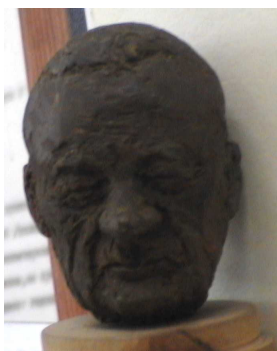

ИЗВОРИ ЗА ГЕОРГИ НАДЖАКОВ В МУЗЕЯ ПО ИСТОРИЯ НА ФИЗИЧЕСКИТЕ НАУКИ В БЪЛГАРИЯ

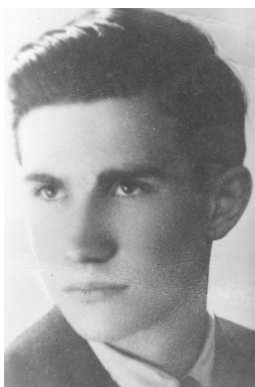
Н.с. Ист. Ганка Камешева

*Институт по физика на твърдото тяло “Акад. Г. Наджаков” при БАН
gkamish@issp.bas.bg*

Resume. Institute of Solid State Physics created museum of Georgi Nadjakov, full member of Bulgarian Academy of Sciences, in 1981. The aim of the museum was to preserve his physical apparatuses and photographs at first. Vladimir Kusev and Alexander Vavrek functioned as museum curators consecutively. Six years ago statute of museum was changed, and the museum extended collection of documents and sources. Artifact collections of Razum Andrejchin (2001), Konstantin Stamenov (2003), Alexander Vavrek (2003), Dimitar Stojanov (2005) and Emil Nadjakov (2005) got in the museum after that. The collection of documents of Georgi Nadjakov is largest in the museum. It was given by his daughter Elka Nadjakova and his daughter-in-law Krasimira Marinova. Georgi Nadjakov's sources spanned the years he live from the end of 19 century to the year of his death. Nature of this sources is personal. Physical instruments came from the laboratoires of Georgi Nadjakov at the Sofia University and the Institute of solid state physics. Part of them were made in Bulgarian physical workshop. We have many imported abroad apparatuses. The oldest artifacts were made in the first half of 20 century. Georgi Nadjakov's personal library of physics did not preserve now unfortunately. His daughter Elka Nadjakova bestowed part of his books on the museum in 2006. The family Elka Nadjakova and Nikola Nikolov supported reconstruction of academician Georgi Nadjakov exhibition hall.

Кабинетът на **академик Георги Наджаков** е превърнат в музей [1] непосредствено след смъртта му на 24 февруари 1981 година (с решение на директорския съвет, протокол 7 от 28 март 1981 година). По това време директор на Института по физика на твърдото тяло, където академик Георги Наджаков има персонална лаборатория до смъртта си, е академик Милко Борисов. Той ръководи създаването на музея и въвежда историята на физиката като нова научноизследователска тематика в Института по физика на твърдото тяло със щатен сътрудник. За пръв уредник на кабинета музей на академик Георги Наджаков е определен научният сътрудник от неговата лаборатория Владимир Кусев.

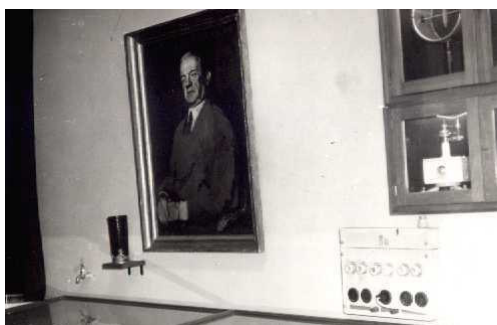
Владимир Георгиев Кусев (22.01.1931-1981) е роден в София и произхожда от видна възрожденска фамилия. Баща му Георги Владимиров Кусев (роден 1900 година) търгува с пощенски марки за колекции, има два брака и в края на живота си в резултат на нервно заболяване остава инвалид. Братята му Методи и Борис Кусеви са юристи. Чичо му Борис Владимиров Кусев от 1932 година е юристконсулт на английската легация в София, а през 1948 година се премества със семейството си в Лондон. Другият му чичо Методи Владимиров Кусев е адвокат и общински съветник, починал през 1962 година. Майка му Теодора Кусева (която е германка по баща Фридрикс) умира през април 1935 година при раждането на по-малкия му брат Борис. След като остава сирак на четири годишна възраст заедно с по-малкия си брат е отгледан от “дедо” си Владимир Кусев, който почива през 1941 година, и от баба му Антина Кусева (родена 1880). По време на студентските си години в Софийския университет (1949-1954) Владимир Кусев посещава кръжока по опитна физика и работи като извънщатен хоноруван

демонстратор на лекциите по опитна физика на Мамедов и Александър Раев в катедрата по опитна физика, ръководена от академик Георги Наджаков. Под научното ръководство на Разум Андрейчин той изследва ултравиолетовата слънчева радиация. Занимава се професионално с фотография. В тази област е лектор в Централния съвет на ДОСО. Ръководи кръжок по фотография във Физико-математическия факултет със специално предоставени от факултета помещение и съоръжения. Изнася доклади в Българския фотоклуб, където членува от 1950 година. Извършва фотоуслуги (репродукции) за професор Д. Узунов от Художествената академия, професор Бичев от катедрата по история на архитектурата при Политехниката, за Археологическия музей и др. Помага на фотоотдела към Дирекцията на Народната милиция. Получава висше образование по физика с добро владеене писмено и говоримо на руски и немски език. На 1 март 1955 година постъпва на работа във Физическия институт при Българската академия на науките и завежда фотолaborаторията към него на длъжност старши майстор специалист. След 1963 година е прехвърлен в секцията по *“Научна апаратура и специални проблеми”* като старши физик. През 1970 година вече е научен сътрудник III степен, а през 1981 година е научен сътрудник I степен. Като специалист по подводна фотография участва в две експедиции на групата за подводни изследвания в Черно море и в една научна експедиция на слънчево затъмнение. Научните му интереси са в областта на електрофотографията. Работи по съвместни задачи с АН на СССР. Командиран е няколко пъти в Москва, както и в ГФР и Англия, за 2 месеца през 1967 година. Работи по внедряване на електрофотографията съвместно с Министерството на народното здраве. Член е на Авиоклуба при Българския туристически съюз. Служи в артилерията, на секретна служба по програмата за ВУЗ, 2 месеца на редовна служба в Сливен и 1 месец командирски стаж в София. Оженва се за Кристина Христова Атанасова, дъщерята на д-р Христо Атанасов, завеждащ хирургията при РНИТИ и старши научен сътрудник в института по туберкулоза, и има две деца (дъщеря Теа, родена през 1957 година, и син Христо, роден през 1962 година). Поради ранната му смърт (февруари 1983) е уредник на музея на академик Георги Наджаков само две години.

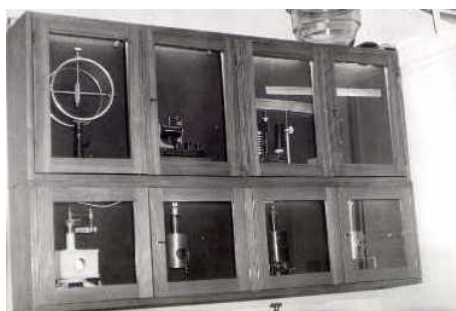

Старши научен сътрудник II степен д-р **Александър Франц Ваврек** (12.03.1947-07.08.2003) стопанисва като уредник кабинета музей на академик Георги Наджаков от 1983 до 2000 година. Той е роден в престолния град Велико Търново [2]. Баща му Франц Иванов Ваврек, роден през 1921 година, е лекар невролог. Майка му Жана Николаева Габровска – Ваврек, родена през 1922 година, кандидат на медицинските науки, старши научен сътрудник, е била завеждащ Клиничното отделение в Окръжна болница в Търново. Брат му Владислав Франц Ваврек, роден през 1949 година, инженер с три деца, живее в Търново. Александър Ваврек учи физика във Физическия факултет на Софийския университет (1965-1967) и в Московския държавен университет *“М. В. Ломоносов”* (1967-1971). Защитава докторат в Института по физика на твърдото тяло при БАН през 1986 година. Избран е за научен сътрудник през 1974 година и за старши научен сътрудник през 1991 година. Научните му интереси са в областта на физиката на твърдото тяло, където изследва поляризационните явления, електронната и фотоелектронна проводимост във високоомни полупроводници, високотемпературни свръхпроводящи купрати и вълни в кристали. В областта на социалната история на физиката проучва средното и висше образование по физика в България и научноизследователската дейност и разпространението на физическите знания у нас. Работи в секцията за научна апаратура и специални въпроси под ръководството на академик Георги Наджаков във Физическия

институт с АНЕБ при БАН (1971-1972) и в ИФТТ – БАН (1972-2003). Ръководи лаборатория електрон-фононни взаимодействия (1989-2003). Извършва активна научно-организационна дейност като научен секретар, член на общото събрание и на управителния съвет на БАН (1991-2003). Има експертна дейност като член на научните съвети на ИФТТ (1991), на Центъра по наукознание и история на науката (1995-2003) и на Международната лаборатория за силни магнитни полета и ниски температури във Вроцлав (1996-2003). Участва в редактирането на първите шест сборника на Международната школа по физика на кондензираната материя, на която е научен секретар от основаването ѝ (1980). Инициатор и главен редактор е на Информационния бюлетин на БАН (1996-2003). Участва в редактирането на Списанието на БАН, Физико-математическото списание и Справочника на БАН. Награден е с почетен знак от ИФТТ (2002). Александър Ваврек е женен за Цеца Стефанова Ваврек (р. 1946), химик в Кремиковци. Те имат две деца: Александър (роден през 1974 година) и Евгени (роден през 1975 година).

Със събраните материали за академик Георги Наджаков по времето на А. Ваврек Музеят участва в няколко изложби.

Първата изложба за академик Георги Наджаков е подредена в стая 210 на Централната сграда на ИФТТ, снимките от която са показани с любезното съдействие на Пенка Лазарова.

УРЕДИ

Освен мебели и други предмети, използвани от академик Георги Наджаков, в Музея са събрани 34 физически апарати. Част от тях са изработени от месинг в работилниците на Университета през първата половина на 20 век. Останалите, които са от дуралуминий, са дело на майсторите в работилниците на Физическия институт при БАН. Най-голям е броят на физическите апарати, доставени от чужбина, като най-старите от тях са от първата половина на 20 век.

ДОКУМЕНТИ

След 2000 година в Музея постъпват и първите документи за академик Георги Наджаков. Те са описани в специален фонд 1. По тази причина първият документален фонд във Физическия музей на ИФТТ е на академик Георги Наджаков. Той съдържа седем описи.

В опис 1 са подредени лични документи на Г. Наджаков, включващи: а.е. 1 “свидетелство за свето кръщение” (1896), а.е. 2 “удостоверение” за служене като подпоручик (1920), а.е. 3 “свидетелство”, че е служил в Първа Софийска мъжка гимназия (1921); а.е. 4 “Свидетелство за учителска правоспособност” (1921), а.е. 5 нотариално заверен превод на френски език на свидетелството му за Свето Кръщение (1925), а.е. 6. документ от “*P. Curie, Faculte des Sciences de Paris, Institu du Radium, Laboratoire Curie*” (1926), а.е. 7 писмо от “Университетъ въ София” за назначение като редовен доцент при катедрата по опитна физика въ Физико-математическия факултет (1927), а.е. 8 “свидетелство за венчание” (1928), а.е. 9 “акт” за встъпване в брак (1928), “указ” за повишение в степен извънреден професор (1932), а.е. 10 писмо от “Университетъ въ София” за повишаване в степен извънреден професор (1932), а.е. 11 писмо от Университета в София за назначение на длъжност редовен професор (1937), а.е. 12 удостоверение за награждаване с народен орден “офицерски кръст” “за гражданска заслуга” (1937), а.е. 13 заповед за повишение на месечната му заплата (1942), а.е. 14 писмо до Първо военно окръжие (1948), а.е. 15 писмо от “*Comite Francais pour l'organisation des ceremonies du centieme anniversaire de Marie Curie*” за награждаване с медал (1968), а.е. 16 “указ” за награждаване с орден “Георги Димитров” (1977). Техен дарител е професор Красимира Маринова.

Опис 2 от фонда на академик Георги Наджаков включва документи за неговата дейност: а.е. 1 “молба за издаване диплом за откритие” (1975), а.е. 2 “предсмъртни бележки” (1981), а.е. 3 – а.е. 6 “борба за мир”, а.е. 7 “други материали”. Всички те са предадени в Музея от доцент Елка Наджакова.

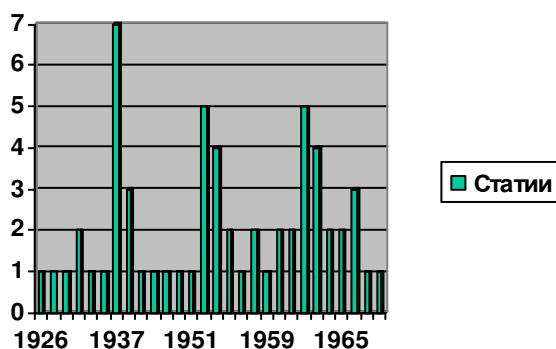
Опис 3 включва документи писани от другите за академик Георги Наджаков: а.е. 1 три броя поздравителни писма (1967-1973) и почетен член на Съюза на научните работници в България, а.е. 2 поздравителни адреси (1967-1977), “*who is who*”, “*men of achievement*”, а.е. 3 публикации за академик Георги Наджаков. Документите са предадени в Музея от доцент Елка Наджакова.

Опис 4 съдържа документи за съпругата му Вера Постомпирова: а.е. 1 “свидетелство за свето кръщение” (1902), а.е. 2 документ (1912), а.е. 3 ученическа книжка (1917), а.е. 4 ученическа книжка (1918), а.е. 5 “медицинско свидетелство” (1918), а.е. 6 “отпускно свидетелство” (1918), а.е. 7 “уверение” (1925), а.е. 8 “свидетелство за венчание” (1928), а.е. 9 “удостоверение” за служба като асистент по физика (1928), а.е. 10 “свидетелство за учителска правоспособност” (1931), а.е. 11 писмо то Министерството на народното просвещение (1931), а.е. 12 писмо от “Чичовска” (1946). Документите са дарени на Музея от професор Красимира Маринова.

Опис 5 съдържа копия от документи, предадени от Елка Наджакова: а.е. 1 копие от удостоверението за работа в лабораторията на Кюри в Радиевия институт в Париж (1926), а.е. 2 превод на писмо на Айнщайн (1947), а.е. 3 копие от ръкописни поздравления за пускането на Българската национална телевизия (1959), а.е. 4 от авторско свидетелство (1965), а.е. 5 копие от статия на Шубников с посвещение (1965), а.е. 6 копие от “*men of achievement*” в превод върху картонена подложка (1975), а.е. 7 статия в Социално дело 1977, кн. 3-4, а.е. 8 превод на “*who is who*” (1977), а.е. 9 копие от “*International Biographical Association, Registered in the UK*” (1977), а.е. 10 копие и превод на “мемориална плоча” от Международен биографичен център Кеймбридж – Англия за забележителни заслуги (1976), а.е. 11 ксерокопия на пет снимки.

КНИГИ

Според запазените литературни данни академик Георги Наджаков за 42 години (1926-1968) е създал 58 научни публикации (по 1,4 на година), от които 12 самостоятелни работи и 46 колективни труда с 22 съавтори.

Юбилейния сборник, излязъл в два тома през 1959 година, препечатва част от работите на Георги Наджаков. Оригиналните публикации, запазени във фонд 1, опис 6 са малко на брой. Чуждите статии и книги в областта на физическите науки, принадлежали на Георги Наджаков, се съхраняват във фонд 1 опис 7. Малко книги от личната му библиотека постъпиха в Музея през 2006 година. Те бяха дарени от семейство Елка Наджакова-Николова и

Никола Николов, които подпомогнаха и финансово създаването на постоянна експозиция.

СНИМКИ

Благодарение на любовта на първия уредник към фотографията, продължена от неговия приемник Александър Ваврек, днес Музеят пази много снимки за академик Георги Наджаков.

Алеята, носеща името на академик Георги Наджаков в Дубна, е заснета от старши научен сътрудник II степен д-р Малина Баева (ИФТТ-БАН).

По повод 110 годишнината от рождението на академик Георги Наджаков през 2006 година в стая 210 на ИФТТ беше създадена постоянна експозиция, която е отворена за посещения [3].

ИЗПОЛЗВАНА ЛИТЕРАТУРА

1. Г. Камишева, Музей на физическите науки в България, Светът на физиката, № 4 (2004) 371-372
2. Г. Камишева, in memoriam Ст.н.с.д-р Александър Франц Ваврек (1947-2003), Светът на физиката, № 4 (2003) с. 385
3. <http://www.issp.bas.bg/lab/ephi/Museum/M01-page1.html>